

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2023. № 3.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.3.14>

УДК 336.225:658.1

М. Г. Белопольський,

*д. е. н., професор, завідувач кафедри обліку і аудиту,
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9312-6953>

В. Я. Махінько,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку і аудиту,
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4015-9871>

ЗНАЧИМІСТЬ ВНУТРІШНЬОГО БУХГАЛТЕРСЬКОГО КОМПЛІАЄНС- КОНТРОЛЮ НА ДОСВІДІ КРАЇН ЄС ТА США

M. Belopolsky,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Accounting and Audit, State higher educational institution "Priazovsky State Technical University"

V. Makhinko,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting and Audit, State higher educational institution "Priazovsky State Technical University"

THE IMPORTANCE OF INTERNAL ACCOUNTING COMPLIANCE CONTROL BASED ON THE EXPERIENCE OF THE EU AND US COUNTRIES

У статті розглянуто питання щодо внутрішнього бухгалтерського комплаєнс-контролю як фактору забезпечення безпеки підприємства та світовий попит внутрішнього бухгалтерського комплаєнс-контролю спираючись на досвід країн Європейського Союзу та США.

На підприємствах застосовуються різні види бухгалтерського комплаєнс-контролю. Крім того, не існує конкретної політики контролю, яка застосовується до кожного підприємства чи організації. Застосування засобів контролю для кожної організації розроблено та реалізовано відповідно до її типу бізнесу, потреб, прагнень, цілей та інших рекомендацій.

Вся концепція внутрішнього бухгалтерського контролю відповідності полягає в тому, що компанії повинні зосередитися на тому, де знаходяться ризики, і їм потрібно виділити свої обмежені ресурси для впровадження засобів контролю, які усувають ці ризики. Основними ризиками є активи або ресурси компанії. Але не тільки грошові кошти, а й запаси, основні засоби тощо використовуються поза призначенням, а також відволікання активів компанії, таких як несанкціоновані знижки на продаж або дебіторська заборгованість та списання, які використовуються для шахрайства.

Бухгалтерський контроль відповідності – це заходи та засоби контролю, прийняті підприємством, які призводять до підвищення ефективності та відповідності бухгалтерського обліку та гарантують, що фінансові звіти є точними при поданні аудиторам, банкірам, інвесторам та іншим зацікавленим сторонам.

The article deals with the issues of internal accounting compliance control as a factor of ensuring enterprise security and the global demand for internal accounting compliance control based on the experience of the European Union country and the United States.

Various types of accounting compliance control are used at enterprises. In addition, there is no specific control policy applicable to each enterprise or organization. The application of controls for each organization is designed and implemented in accordance with its type of business, needs, aspirations, goals and other recommendations.

The whole concept of internal accounting compliance control is that companies should focus on where the risks are and they need to allocate their limited resources to implement controls that eliminate these risks. The main risks are the assets or resources of the company. But not only cash, but also inventories, fixed assets, etc. are used for other purposes, as well as the diversion of company assets, such as unauthorized discounts on sales or accounts receivable and write-offs, which are used for fraud purposes.

In recent years, with the growing awareness that operational and control failures can be extremely costly, compliance with accounting methods, requirements and quality control have become much more important for senior managers. The increasing complexity of the business has led to new problems with compliance with regulatory requirements in accounting, which have been supplemented by new legislative acts, international and national accounting standards, and the preparation of financial statements of enterprises.

Internal accounting compliance control over financial statements is the processes used by companies to provide reasonable guarantees of the reliability of financial statements and the preparation of financial statements. They include various components such as: a control environment that covers the tone set by the organization regarding integrity and ethics; risk assessments; control actions covering policies and procedures designed to ensure compliance with management instructions (e.g. approvals, authorizations, reconciliations and separation of responsibilities); information and communication; and monitoring.

Accounting compliance control is the measures and controls adopted by an enterprise that lead to increased efficiency and compliance of accounting and ensure that financial statements are accurate when presented to auditors, bankers, investors and other interested parties.

Ключові слова: бухгалтерський комплаєнс-контроль, внутрішній комплаєнс-контроль, міжнародний досвід, ризик, стандарти бухгалтерського обліку.

Keywords: accounting compliance control, internal compliance control, international experience, risk, accounting standards.

Постановка проблеми. У будь-якій точці світу бухгалтерський облік являє собою галузь наукових знань і одночасно область практичної діяльності. Нормативне регулювання бухгалтерського обліку повинно здійснюватися відповідно до напрямів розвитку його методології, з урахуванням значення, яке мають елементи методу бухгалтерського обліку для досягнення його цілей – моделювання характеристик підприємств і організацій як об'єктів обліку з метою створення моделі, найбільш близько відображає реальний стан і результати діяльності економічних суб'єктів при забезпеченні вимог дотримання законодавства і нормативної бази.

Дотримання законів та нормативних актів не є метою контролю бухгалтерського обліку, а скоріше допомагає підприємствам бути найкращою версією себе для всіх зацікавлених сторін. Бухгалтерський контроль відноситься до процесів і процедур, які використовуються компаніями для реєстрації та перевірки всіх фінансових операцій. Це включає доходи, витрати, активи та зобов'язання. Дотримання цих правил, а також зовнішніх юридичних рекомендацій є дотриманням вимог бухгалтерського обліку.

В останні роки, зі зростанням усвідомлення того, що операційні та контрольні збої можуть бути надзвичайно дорогими, дотримання методів, вимог і контроль якості ведення бухгалтерського обліку стали набагато більш важливими для керівників вищої ланки. Підвищення складності бізнесу призвело до виникнення нових проблем з дотриманням нормативних вимог при веденні бухгалтерського обліку, які були доповнені новими законодавчими актами, міжнародними та національними стандартами ведення бухгалтерського обліку, складання фінансової звітності підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання управління комплаєнс-діяльністю підприємства та вплив процесу глобалізації на підприємницьку діяльність є надзвичайно актуальними сьогодні. Розвитком даної тематики займалися як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники та науковці,

зокрема А. Данилюк, Д. Каба, Ю. Пахомова, М. Саприкіна, П. Круша, Д. Лук'яненко, М.С. Яценко, А.Б. Коваленко, Ф. Бродель, Р. Робертсон, Дж. Стігліц, Ф. Фукуяма, Х. Баер, С.Дж. Гріффіта, Дж.П. Міллера та ін.

Треба зазначити, що у дослідженнях українських авторів комплаєнс розглядається в основному в межах протидії корупції або в фінансово-кредитній сфері. В результаті недостатньо дослідженими залишаються питання регуляторного комплаєнс-контролю у інших сферах, які характеризуються значним регулюванням з боку держави. Таким, наприклад, як бухгалтерський комплаєнс-контроль. Доцільно взяти до уваги зарубіжний попит експертів і науковців в розрізі бухгалтерського обліку і контролю.

Метою роботи є висвітлення основних положень внутрішнього бухгалтерського комплаєнс-контролю як фактору забезпечення безпеки підприємства, та впровадження світового попиту бухгалтерського комплаєнс-контролю.

Виклад основного матеріалу дослідження. У розвинутих країнах світу ustalена роль дотримання та контролю для простого виконання законів та правил тепер замінюється комплексним, набагато ширшим поглядом на вимоги та стандарти, яким потрібно відповідати. Вимоги відповідності все частіше впливають із нових галузевих стандартів, внутрішніх ділових чи етичних норм або обізнаності про ризики для репутації. Вони також впливають із вимог прозорості та гарантії якості та контролю управління, процесів, методів чи інфраструктури в таких критичних сферах, як ризики та фінанси. Як приклад можна навести недотримання вимог так званого закону постфактум (ex post) у банківській сфері, тобто особисту відповідальність за дії, які кілька років тому розглядалися як стандартна ринкова практика, а сьогодні мають актуальність для дотримання вимог, зокрема в угодах щодо полегшення нормативних вимог до капіталу [1].

Крім того, завдання дотримання та контролю відповідності сьогодні стало

набагато складнішим для організацій та підприємств, які мають далекосяжні цілі, тому стикаються з багатьма місцевими законами, правилами, наглядовими органами, культурними відмінностями, мовами, часовими поясами тощо. За оцінками зарубіжних фахівців, ефективна система бухгалтерського комплаєнс-контролю споживає в три-п'ять разів більше прибутку, ніж 10 років тому. З іншого боку, недотримання вимог або збої в контролі через обмежену прозорість управління або недостатній контроль якості управління, процесів або систем стали набагато дорожчими, ніж у минулому. Топ-менеджмент зарубіжних компаній стикається зі зростаючими ризиками особистої відповідальності і штрафами. Невдачі часто призводять до підвищеної уваги засобів масової інформації та дорогої шкоди корпоративній репутації, заробленій десятиліттями напруженої роботи. Недотримання вимог або збої в контролі також можуть призвести до значної втрати бізнесу основного клієнта, відвернути вище керівництво від його завдання з ведення бізнесу, а також привести до занижених оцінок фондового ринку. Це, в свою чергу, може привести до істотних, навіть загрозливим існуванню підприємства витрат.

Крім того, проблеми, пов'язані з дотриманням більш широкого кола відповідних вимог, стандартів і керівництв, а також зростаюча складність бізнесу посилюються посиленням регулюючого нагляду. Зокрема, різні регулятори на національному та міжнародному рівнях відреагували на фінансову кризу, видавши багато нових правил і продовжуючи посилювати та ретельніше перевіряти існуючі вимоги. Наприклад, посилення правил захисту прав споживачів, запроваджених Законом Додда-Франка в США [2] та загальноєвропейськими правилами, а також національними правилами, має великий вплив, створюючи імператив для будь-яких фінансових установ, які продають інвестиційні продукти для реорганізації своїх зусиль щодо дотримання вимог. Хоча багато пропозицій, таких як міжнародна нормативно-правова база для банків Базель IV [3] все ще обговорюється, стало ясно, що в

майбутньому банківські установи зіткнуться зі значно більш суворим і широким регулюванням, а також з більш нав'язливим наглядом. Можна відзначити, що багато регулюючих і наглядових органів починають нав'язувати свої власні інтерпретації конкретних правил і положень. Їх намір полягає у встановленні мінімальних стандартів для галузі та, в деяких сферах, визначенні найкращої ринкової практики відповідно до досвіду чи думки наглядового органу.

Прості помилки ведення бухгалтерського обліку можуть призвести до серйозних конфліктів, особливо якщо мова йде про податки або про складання фінансової звітності. Ось чому дотримання вимог важливо — воно вбереже бізнес від проблем з іншими сторонами або з самим собою.

Треба відмітити, що вирішення цієї проблеми є — це може бути внутрішній або зовнішній бухгалтерський комплаєнс-контроль. Простими словами внутрішній бухгалтерський комплаєнс-контроль — це дотримання внутрішніх правил, які важливі для зовнішнього комплаєнсу, і їх контроль, а зовнішній бухгалтерський комплаєнс-контроль — дотримання правил «поведінки у зовнішньому середовищі», обов'язкових для компанії.

На підприємствах застосовуються різні види бухгалтерського комплаєнс-контролю. Крім того, не існує конкретної політики контролю, яка застосовується до кожного підприємства чи організації. Застосування засобів контролю для кожної організації розроблено та реалізовано відповідно до її типу бізнесу, потреб, прагнень, цілей та інших рекомендацій.

В рамках розглянутої проблеми, акцент слід зробити на внутрішній бухгалтерський комплаєнс-контроль. Спираючись на досвід європейських країн, можна виділити три основні категорії засобів внутрішнього контролю бухгалтерського обліку.

1. Детективний контроль. Як випливає з назви, ці засоби контролю призначені для виявлення будь-яких невідповідностей та відхилень від чинної політики. Він також служить для перевірки цілісності. Наприклад, раптова

перевірка фактичного залишку грошових коштів на руках у касира і залишку грошових коштів на рахунках дозволить переконатися, чи правильно касир виконує свою роботу. У комп'ютеризованому середовищі, де цифри величезні за обсягом, а наскрізна обробка рахунків виконується системою, в цих випадках можливо захотіти розмістити тестовий рахунок і відстежувати його до завершення операції, щоб побачити, чи дає він бажаний результат і відповідає нормам. Таким же чином, порівняння фактичного фізичного запасу на складі та запасу на момент закриття відповідно до книг покаже, чи є проблема в обробці запасів, крадіжці чи звичайних втратах. Крім того, перевірка того, що всі активи, що фігурують у книгах, фізично присутні, забезпечує безпеку активів.

Однак, потрібно відзначити, що детективний контроль застосовується нерегулярно і носить скоріше аудиторський характер для виявлення помилок або невідповідностей.

2. Профілактичний контроль. В організації щодня застосовуються засоби контролю, щоб в першу чергу запобігти виникненню помилок або невідповідностей. Можна сказати, що це правила, які кожен в організації повинен дотримуватися у своїй повсякденній роботі. Наприклад, у середовищі бухгалтерського обліку, коли особа реєструє рахунок, вона передається іншій особі для експертної оцінки та затвердження. Після прийняття рахунку-фактури до оплати, оплата здійснюється іншою командою. Це називається розподілом обов'язків і гарантує, що кожен день одна людина не контролює бронювання та оплату рахунків.

Ротація робочих місць-класичний приклад превентивного контролю. У великій європейській організації або в критичному місці персонал регулярно переміщується, щоб гарантувати, що будь-яка особа не матиме доступу до будь-яких даних або активів протягом тривалого періоду. Це гарантує, що особа не буде залучена до крадіжок чи незаконної діяльності.

У комп'ютеризованому середовищі щоденне резервне копіювання даних у

хмарі також є профілактичним засобом запобігання втраті даних.

3. Коригувальний контроль. Це елементи керування, які приходять на допомогу, коли обидва засоби запобігання та виявлення не змогли уникнути помилки. У середовищі бухгалтерського обліку розміщення запису про коригування або виправлення є прикладом коригувального контролю. Як тільки книги закриваються після фінансового року, аудитори виявляють проблему, яку потрібно вирішити. Внесення коригувань, про які просить аудитор, також є частиною коригувального контролю.

В даному випадку пробний баланс все одно сходиться, а пізніше при перевірці бухгалтерських книг ця помилка буде виявлена. Наприклад, під час публікації запису в журналі бухгалтер дебетував пана N замість пана X на 500 у.о. запис про виправлення тут полягає в тому, щоб дебетувати пана X і кредитувати пана N на 500 у.о. Це називається коригувальним контролем.

Що конкретно являє собою внутрішній контроль? Внутрішній контроль – це не тільки основа компанії, а й основа будь-якої ефективної антикорупційної програми.

Внутрішній бухгалтерський комплаєнс-контроль над фінансовою звітністю – це процеси, що використовуються компаніями для забезпечення розумних гарантій достовірності фінансової звітності та підготовки фінансової звітності. Вони включають різні компоненти, такі як:

- контрольне середовище, яке охоплює тон, заданий організацією щодо доброчесності та етики;

- ризиковані оцінки;

- контрольні дії, що охоплюють політику та процедури, призначені для забезпечення виконання вказівок керівництва (наприклад, затвердження, дозволи, узгодження та розподіл обов'язків);

- інформація та комунікація;

- та моніторинг.

Структура внутрішнього контролю компанії повинна враховувати операційні реалії та ризики, пов'язані з бізнесом компанії, такі як:

характер її продуктів або послуг;

продукти або послуги потрапляють на ринок;

характер його робочої сили;

ступінь регулювання;

ступінь його взаємодії з урядом;

і ступінь його діяльності в країнах з високим ризиком корупції.

Експерти з внутрішнього бухгалтерського контролю за дотриманням вимог у США вважають, що "внутрішній контроль — це систематичні заходи, такі як огляди, стримування та противаги, методи та процедури, встановлені організацією, яка виконує кілька різних функцій. Ці функції включають надання компанії можливості вести свій бізнес впорядковано та ефективно; захищати свої активи та ресурси, виявляти та запобігати помилкам, шахрайству та крадіжкам; надавати допомогу організації у забезпеченні точності та повноти даних її бухгалтерського обліку; дозволити бізнесу виробляти надійну та своєчасну фінансову та управлінську інформацію; і допомогти організації забезпечити дотримання її політики та планів її працівниками, відповідними третіми сторонами та іншими особами" [4] Далі внутрішній контроль поширюється на всю організацію; тобто вони не обмежуються лише бухгалтерами та аудиторами.

Американські експерти також відзначають, що з метою дотримання вимог внутрішній бухгалтерський комплаєнс-контроль — це заходи, спеціально призначені для забезпечення розумної впевненості в тому, що ніякі активи або ресурси компанії не можуть бути використані для дачі хабара. Це визначення включає відволікання активів компанії, наприклад, шляхом несанкціонованих знижок або списання дебіторської заборгованості, а також розподіл активів [5].

Ще можна додати як Комітет спонсорських організацій (COSO) у своїх

публікаціях, визначив внутрішній комплаєнс-контроль: «процес, здійснюваний радою директорів, керівництвом та іншим персоналом організації, призначений для забезпечення розумної впевненості в досягненні цілей, пов'язаних з операціями, звітністю та дотриманням нормативних вимог». Зокрема, внутрішній контроль, згідно COSO [6]:

Орієнтований на досягнення цілей в одній або декількох категоріях-операції, звітність і відповідність

Процес, що складається з поточних завдань і дій – засіб для досягнення мети, а не самоціль

Впливає на людей – не лише на керівні принципи політики та процедур, системи та форми, а й на людей та дії, які вони вживають на кожному рівні організації, щоб вплинути на внутрішній контроль

Здатність надавати розумну впевненість, але не абсолютну впевненість вищому керівництву та раді директорів організації

Адаптованість до структури організації – гнучкість застосування для всієї організації або для конкретної дочірньої компанії, підрозділу, операційної одиниці або бізнес-процесу.

Це визначення є навмисно широким. Воно охоплює важливі концепції, що лежать в основі того, як організації розробляють, впроваджують і здійснюють внутрішній бухгалтерський комплаєнс-контроль, забезпечуючи основу для застосування в організаціях, що працюють в різних структурах, галузях і географічних регіонах.

За останніми дослідженнями європейських експертів впливає, що при наявності відділу управління ризиками, який намагається зосередитися на управлінні ризиками і контролі над ними, а на сомії справі закриває точки аудиту, впроваджує нові правила і задовольняє запити на разові звіти. Це тягне за собою відсутність ясності щодо того, хто в організації фактично несе відповідальність за дотримання вимог.

Можна сказати, що внутрішній бухгалтерський комплаєнс-контроль – це як бізнес для управління грошима. Будь то пакет програмного забезпечення, хмарне рішення, яке організовано так, як підходить компанії. Це те, як підприємство справляється з відстеженням доходів і втрат свого бізнесу. Наявність надійного і стабільного внутрішнього бухгалтерського комплаєнс-контролю допоможе зберегти високий рівень управління підприємством.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. В даний час бухгалтерський облік є невід'ємною частиною будь-якої організації. Таким чином, будь-яка організація, яка прагне розвиватися, повинна мати надійний контроль бухгалтерського обліку.

Вся концепція внутрішнього бухгалтерського контролю відповідності полягає в тому, що компанії повинні зосередитися на тому, де знаходяться ризики, і їм потрібно виділити свої обмежені ресурси для впровадження засобів контролю, які усувають ці ризики. Основними ризиками є активи або ресурси компанії. Але не тільки грошові кошти, а й запаси, основні засоби тощо використовуються поза призначенням, а також відволікання активів компанії, таких як несанкціоновані знижки на продаж або дебіторська заборгованість та списання, які використовуються для шахрайства.

Таким чином, бухгалтерський комплаєнс-контроль – це заходи і засоби контролю, прийняті підприємством, які призводять до підвищення ефективності та відповідності бухгалтерського обліку і гарантують, що фінансові звіти точні при поданні аудиторам, банкірам, інвесторам та іншим зацікавленим сторонам.

Література

1. Compliance and Control 2.0. URL: https://www.mckinsey.com/~media/mckinsey/dotcom/client_service/Risk/Working%20papers/33_Compliance_and_Control.a

2. Types of Compliance in Accounting. URL:

<https://multiviewcorp.com/blog/accounting-compliance-guide>

3. Toezicht and financiële markten. URL: <https://www.nvb.nl/themas/toezicht-financi%C3%ABle-markten/basel-4/>

4. Workiva. URL: <https://www.workiva.com/contributors/joseph-howell>

5. Softledger. URL: <https://softledger.com/blog/accounting-compliance-and-controls-what-to-know>

6. COSO Enterprise Risk Management Framework. URL: <https://www.pwc.nl/nl/dienstverlening/consulting/risk/coso-enterprise-risk-management-framework.html>

References

1. McKinsey & Company (2012), “Compliance and Control 2.0”, available at: https://www.mckinsey.com/~media/mckinsey/dotcom/client_service/Risk/Working%20papers/33_Compliance_and_Control.a (Accessed 10 March 2023).

2. Multiview (2022), “Types of Compliance in Accounting”, available at: <https://multiviewcorp.com/blog/accounting-compliance-guide> (Accessed 10 March 2023).

3. Nederlandse Vereniging van Banken (2022), “ Toezicht and financiële markten ”, available at: <https://www.nvb.nl/themas/toezicht-financi%C3%ABle-markten/basel-4/> (Accessed 10 March 2023).

4. Workiva (2023), available at: <https://www.workiva.com/contributors/joseph-howell> (Accessed 10 March 2023).

5. Softledger (2023), available at: <https://softledger.com/blog/accounting-compliance-and-controls-what-to-know> (Accessed 10 March 2023).

6. PwC (2023), “COSO Enterprise Risk Management Framework”, available at: <https://www.pwc.nl/nl/dienstverlening/consulting/risk/coso-enterprise-risk-management-framework.html> (Accessed 10 March 2023).

Стаття надійшла до редакції 20.03.2023 р.